

KULTURMI NNEKUMENTASON DETALJPLAN NY ROLLAND SKOLE

28.05.2015

Oppdragsnr.: 51350005625

Oppdragsnavn: Ny Rolland skole reguleringsplan

Dokumentnavn: Kulturminnedokumentasjon detaljplan ny Rolland skole

Dato	28.05.2015
Utarbeidet av	HST
Kontrollert av	EDR
Godkjent av	

Revisjon	Dato	Revisjonen gjelder

Rambøll

Folke Bernadottes vei 50

Postboks 3705 Fyllingsdalen

N-5845 Bergen

T +47 55 17 58 00

www.ramboll.no

I INNHOLDSFORTEGNELSE

1.	Sammendrag	4			
2.	Bakgrunn	5			
3.	Mål og metoder	5	5.	Temakart	20
3.1	Mål for dokumentasjonen	5	I	Topografi	20
3.2	Metodebruk	5	II	Ferdselsårer	21
3.3	Definisjoner	5	III	Bebyggelsesstruktur, enkeltobjekt og anlegg	22
4.	Dokumentasjon av kulturminnemiljø	6			
4.1	Historikk og billedmateriale: Foto av dagens situasjon og historiske foto	6			
4.2	Topografi og historisk utgangspunkt	8			
4.3	Ferdselsårer	10			
4.4	Bebyggelsesstruktur	13			
4.5	Enkeltobjekt og anlegg	14	6.	Kilder	23

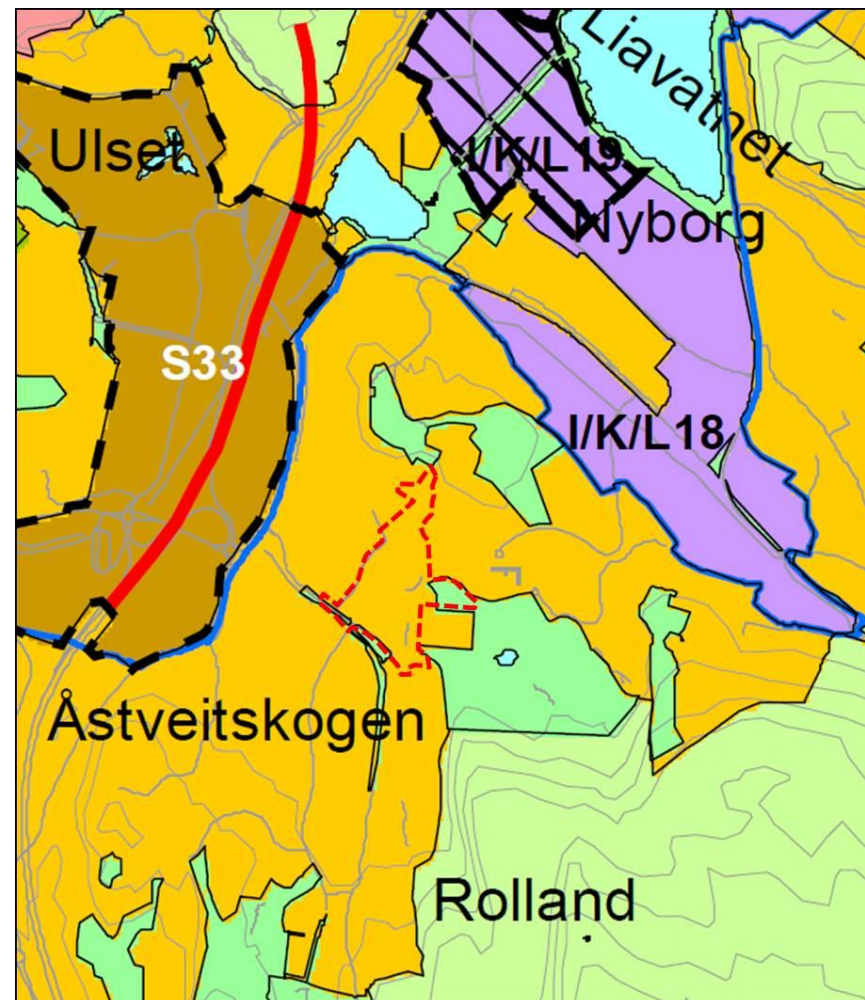
1. SAMMENDRAG

Planområdet utgjør et tidligere ubebygget myr- og utmarksområde nord på Rolland i Åsane bydel. Nordvest og sør for området var det gårdsbruk, og fra 1950-tallet spredt boligutbygging i nordvest. Den Trondhjemske Postvei gikk gjennom området fra 1780-årene og fram til den ble nedlagt i 1868, da dampbåtene etter hvert hadde overtatt postframføringen. I sørøst gikk Gamle Hjortlandsvegen, som i dag omkranser Rollandsparken.

Fra 1970-årene ble området helt forandret med den store boligutbyggingen, i form av blokker, rekkehus og eneboliger. Det ble behov for skole og tjenestetilbud. Rolland skole ble oppført i 1977, Rolland idrettshall i 1980 og Rolland helse-senter i 1981. De utgjør et helhetlig anlegg, tegnet av Anna og Jostein Molden. Det hører også to grendaskoler til anlegget, som begge ligger utenfor planområdet. Det er Storåsen i nord og Kollåsen sør på Rolland.

Senere i 1980- og 90-årene ble det bygget både barnehage og et klubbhus for idrettslaget i området, så planområdet er i dag preget av større bygg for offentlig og allmenn bruk.

Planen skal legge til rette for nye skole der alle trinn samles i ett bygg, og Rolland skole skal rives. Vurderinger av idrettsfunksjoner som volleyballhall og svømmebasseng ligger også inne i planarbeidet i tilknytning til nytt anlegg, slik at også idrettshallen evt. kan rives.

Lokalisering av planområdet for ny Rolland skole, innlagt med rød stipling (Kartkilde: KPA, Bergen kommune)

2. BAKGRUNN

Bakgrunnen for denne kulturminnedokumentasjonen er at det skal utarbeides en detaljplan som grunnlag for bygging av ny Rolland skole i Åsane bydel, i forbindelse med at eksisterende skole, som har elever på 4.-7- trinn, skal rives. Den nye skolen skal utvides til å romme elever på 1.-7. trinn, og elever på 1.-3. trinn fra de to grendaskolene Storåsen og Kollåsen skal overføres til den nye skolen.

I utgangspunktet dreiet planarbeidet seg om ny skole og skoleutvidelse, inkludert mulighetsstudie for nytt skolebygg med omgivelser og disponering av utearealer. I løpet av prosessen ble oppdraget utvidet til også å gjelde alternative mulighetsstudier for hhv volleyballhall og volleyballhall/nytt svømmebasseng; begge som eventuelle funksjoner i sammenheng med nytt skoleanlegg. Disse vurderingene legger til grunn at Rollandshallen da kan rives.

Planområdet er 44,5 daa, og omfatter foruten skoleområdet, også Rollandshallen, Rolland-Ulsetåsen barnehage, Åsane allianseidrettslags klubbhus og Rolland helsesenter sin bygning, der det brant i okt. 2014. Helsesenteret er p.t. i midlertidige lokaler ved Liamyrane på Nyborg.

Planen utarbeides som et privat planforslag i regi av Etat for utbygging, Bergen kommune. Rambøll har vært konsulent for planarbeidet.

3. MÅL OG METODER

3.1 Mål for dokumentasjonen

Formålet med kulturminnedokumentasjonen er å kartlegge kulturminner og historiske verdier innenfor og i nærheten av planområdet for Rolland skole.

3.2 Metodebruk

Kulturminner og kulturmiljø er beskrevet på grunnlag av informasjon hentet fra historiske bøker, tidligere utredninger og offentlige databaser. Det er også gjort beskrivelse på grunnlag av fotobefaring, samt dokumentasjon fra luftfoto, skråfoto og historiske foto.

Dokumentasjonen omfatter primært kulturminner innenfor planområdet og noen i randsonen utenfor plangrensen (gårdstun, boligtypologi, bydelspark) og den omhandler nyere tids kulturminner.

3.3 Definisjoner

Kulturminner og kulturmiljø er definert i Kulturminnelovens paragraf 2:

Kulturminner

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.

Kulturmiljø

Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som en del av en større helhet

eller sammenheng

Kulturminneloven sier at:

- Alle kulturminner fra før 1537 er automatisk fredete eller kalles fornminner.
- Stående byggverk fra perioden 1537-1649 er automatisk fredete etter tinglysning.
- Nyere tids kulturminner omfatter alle kulturminner etter 1537.

4. DOKUMENTASJON AV KULTURMINNEMI LJØ

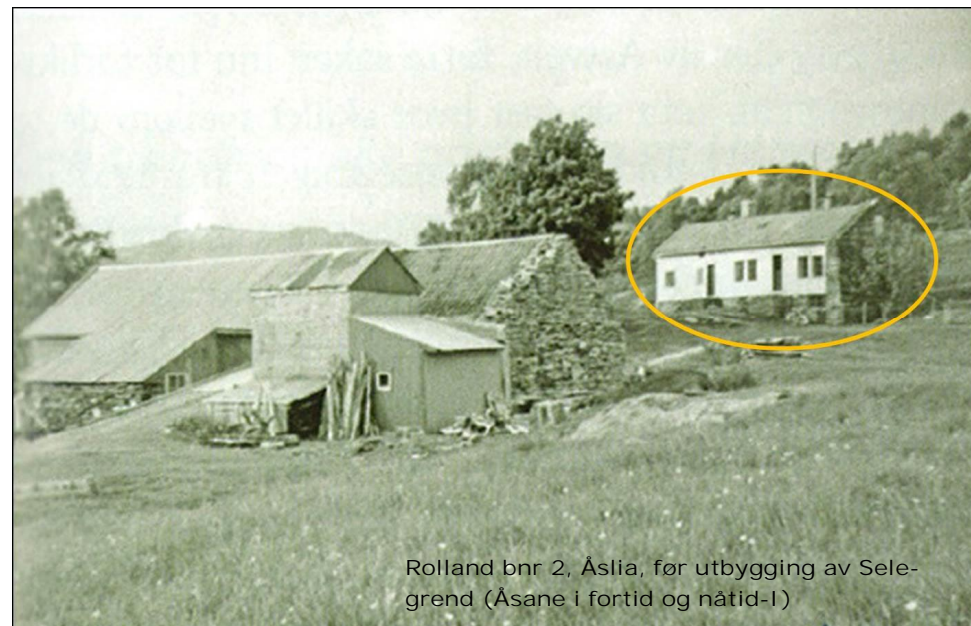
4.1 HISTORIKK OG BILLEMATERIALE: DAGENS SITUASJON OG HISTORISKE FOTO

Den eldste bosettingen på Rolland var på høydedraget i midtre deler av området. Nordover skråner terrenget ned mot et større myrområde, der Rollandsparken og idrettsområdet med idrettshallen og Rolland skole ligger i dag. I sør og øst er det kupert og til dels bratt. Rolland har historisk ligget sentralt i forhold til trafikken gjennom Åsane, og spesielt med Den Trondhjemske Postvei som gikk her.

Rolland hører til i navneklassen *-land* som betyr *jordstykke*. Førsteleddet kan bety *siv/røyr* eller *steinrøys*. Navnet har vært skrevet på forskjellige måter opp gjennom årene, bl. a.: Roland (1519), Rødland (først 1535 + perioder i påfølgende århundrer), Røllandt (1563) og Røllannd (1567). Mange *-land*-steder ligger noe perifert og var trolig teignavn knyttet til eldre gårder. Det er ukjent hvilken gård Rolland evt. hørte til, men det antas at den ble egen gård i folkevandrings-tiden. Den første bonden på Rolland vi kjenner navnet til het Mons, og han betalte skatt i 1519 og 1522.

Mot slutten av middelalderen var det Nonneseter kloster som eide Rolland, som kan ha fått gården som gave fra f. eks. kongen, men dette er usikkert. Adelsmannen Vincent Lunge eide Nonneseter, og før 1684 ble Rolland solgt ut av hans slekt. Gården ble solgt i 1706-07, og på nytt i 1719. I 1745 ble gården lagt ut på auksjon og kjøpt av døtrene til siste eier. Samme året fikk to leilendinger kjøpe brukene og ble da selveiere.

Ved folketellingen i 1801 var det to familier på Rolland. Folketallet steg raskt på 1800-tallet og det kom til flere bruk og husmannsplasser. En av plassene var Nordmyra, senere kalt Åslia, bnr 2. Det ble eget bruk i 1855, og ligger nordvest for området til denne reguleringsplanen. Bruket ble på 1970-tallet utbygget som Hesthaugen Selegrend borettslag, med fokus på bl. a. miljø, fellesarealer, trygghet og varierte beboergrupper. Det gamle våningshuset er fremdeles bebodd og løen er grendahus og barnehage.

Rolland bnr 2, Åslia, før utbygging av Selegrend (Åsane i fortid og nåtid-I)

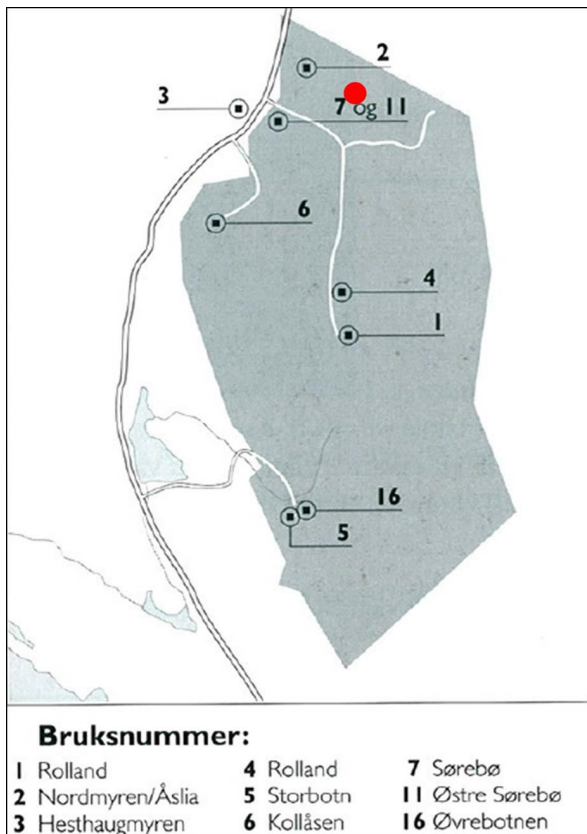
Bnr 2 oppe t.v. Lokalisering i forhold til Rolland skole, sett fra sør (blomurbex.no/bergen)

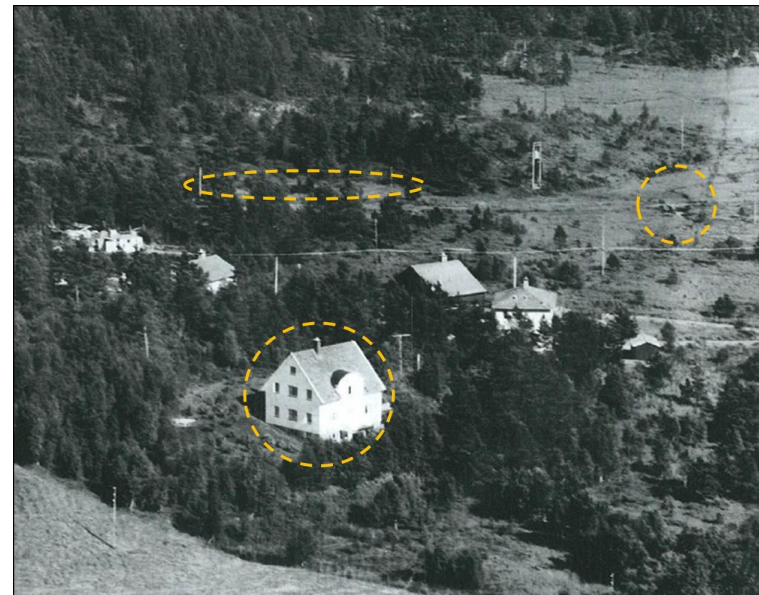
Det ble bygget kanal gjennom Åsamyrane på 1960-tallet, øst for dagens motorveg på motsatt side av Åsane senter/Arken. Myrområdene i utmarken øst på Rolland, Sævdalsmyrane, ble tørrlagt. Her ligger idrettsanlegget og bydelsparken i dag. Åsane skytterlag hadde fra 1945 skytebane flere steder i utmarken på Rolland, men det ble slutt på dette med den senere utbyggingen i området.

Jordbruket ble stort sett avviklet på Rolland fra 1970-årene. Da startet den store utbyggingen med terrassehus og blokker, rekkehus og eneboliger. Det ble behov for skoler, og Rolland skole ble bygget i samme periode som de to grendaskolene Kollåsen sør på Rolland og Storåsen i nord.

Ett av gårdsbrukene, bnr 5 Storbotn helt i sør ved Glaskaret, hadde sauehold så sent som i 2007 (jf. Åsane i fortid og nåtid—I)

Kart over bruksnummer på Rolland. Lokalisering av Rolland skole vist med rødt (Åsane i fortid og nåtid-III)

Øverst: Sævdalsmyrene i bakgrunnen, sett fra vest ca 1960. I bakgrunnen t. h. krysser "Barclays bro" (revet på 1970-tallet) over Sævdalsåen, på Den Trondhjemske Postvei. Lokalisering av Rolland skole er innringet t.v. I framgrunnen ligger hus på Rolland, bnr 23 (Åsane i fortid og nåtid-III)

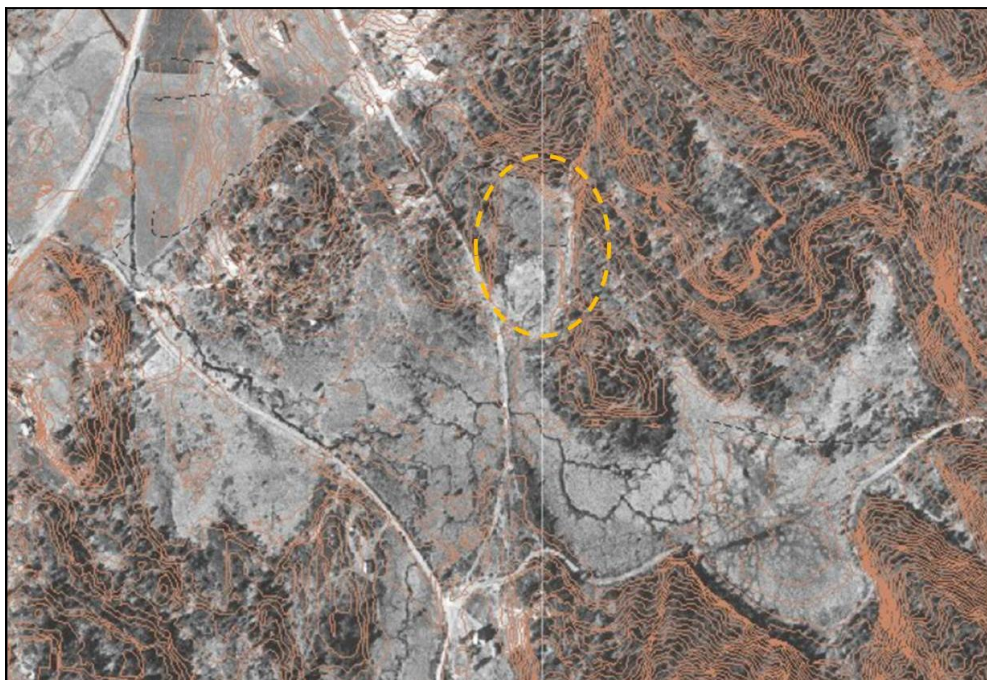
Nederst t.h.: Sævdalsmyrene 2014. Tilsvarende innringet som på foto fra 1960 (blomurbex.no/bergen)

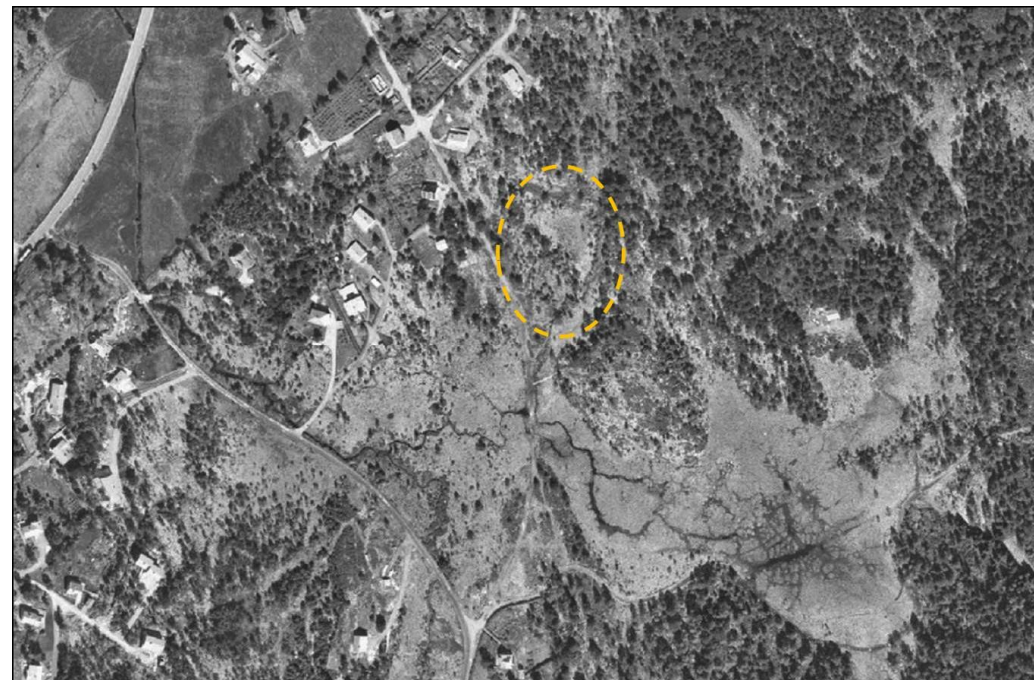
4.2 TOPOGRAFI OG HISTORISK UTGANGSPUNKT

Planområdet ligger helt nord på Rolland, på grensen mot gnr 207, Lid. Terrenget er lavest i dette området av Rolland, før det skråner oppover igjen videre nordover. Det går et dalsøkk her i øst-vestlig retning, Sævdalsmyrene, med kupert landskap på begge sider. Her har det historisk ikke vært bebyggelse, kun myr- og utmarksområder. Rollandsparken ble anlagt her på 1980-tallet. Sævdalsåen gikk gjennom dalen, der det i dag ligger idrettsplass, idrettshall og helsesenter. I et lokalt søkk nord for myrene ligger Rolland skole.

Jf. Temakart I, Topografi, s. 20.

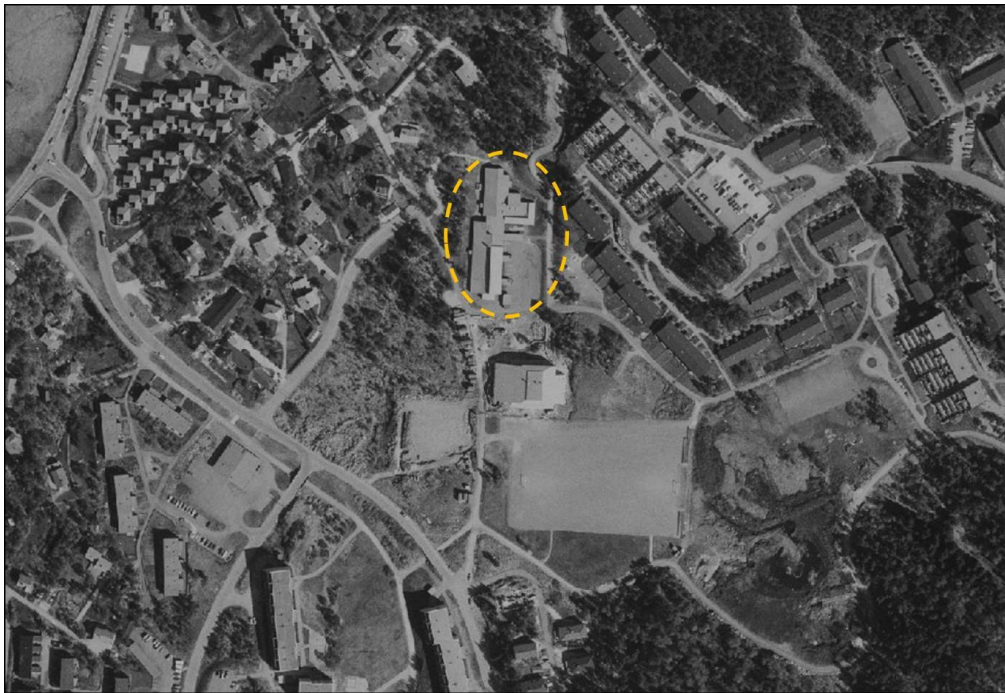

Luftfoto 1951. Lokalisering av Rolland skole innringet (Bergenskart)

Luftfoto 1970 (Bergenskart)

Luftfoto 1980 (Bergenskart)

Luftfoto 2014 (Bergenskart)

4.3 FERDSELSÅRER

Den Trondhjemske Postvei

Det ble innført nytt postverk i 1647 under kong Christian IV. Fast postføring mellom Bergen og Trondheim og mellom Bergen og Stavanger ble imidlertid først etablert i 1780-årene. Før dette var postvegen mellom Bergen og Christiania prioritert, og den gikk ikke via Åsane, men over fjellene på den gamle ferdselsvegen østover. I dag er det postvegen nordover via Åsane som er i best stand av de gamle postvegene ut fra Bergen.

Postføringen skulle skje mest mulig til lands, og byggingen av strekningen Bergen-Molde-Trondheim foregikk i perioden 1780-1804. Den skulle sikre ukentlig frakt av post, og var viktig som ferdselsåre for bl. a. embetsverket og militæret.

Fra Bergen sentrum ble posten fraktet ved hjelp av hest gjennom Øvregaten, Sandviken, via Gunnhildsbrekka og Garpetjernet (bak dagens Skytterveien) til Eidsvåg, Ervik og opp Glaskaret til Rolland.

Rolland var lenge et knutepunkt for landeveis ferdsel gjennom Åsane. Her lå den første postgården og skysskifte etter byen, på bnr 1. Dette bruket ligger øverst på Rolland og sør for dagens bebyggelse, 8-900 m fra Rolland skole. Reisende fikk her trolig også servering og overnatting; stedet ble et gjestgiveri. Da ny veg kom gjennom Stamskaret lenger vest, ble det etablert nytt gjestgiveri ved Hesthaugen, bnr 3, fra 1873 og til 1890-årene. Håbroen fra 1700-tallet på postvegen i grensen mellom Rolland og Ulset, var en utkragebro i stein som ble revet i 1959. Den lå i området der dagens bro går over motorvegen ved Litleåsvegen.

Fra Rolland gikk postveien gjennom området som i dag er Åsane senter, forbi Åsane gamle kirke til Melingen, og videre over høydene via Sætregården til Hordvik og Tellevik. Posten ble så rodd over til Isdalstø. Dampbåtene tok over postframføringen fra midten av 1800-tallet, og i 1868 ble postvegen nedlagt.

Mye av postvegen er i dag borte, men den kan på noen strekninger følges gjennom kulturlandskapet som en turveg, med spor etter traséen i form av vegkanter og broer. Gjennom planområdet for ny Rolland skole ligger traséen der dagens interne gangveg strekker seg mellom Barkaleitet i sør og Åslia i nord. Her er ingen fysiske spor igjen etter selve postvegen. På strekningen like vest for skolen heter det Posthornhaugen, der postførerene nordfra trolig blåste i hornet for å varsle sin ankomst. Jf. Temakart II, Ferdselsårer, s. 21.

Fra skoleplassen, sørover

Posthornhaugen, vest for skolen

Fra Posthornhaugen, sett nordover ut av planområdet

Fra skoleplassen, nordover

Posthornhaugen, mot skoleplassen

Fra Posthornhaugen, sett sørover inn i planområdet

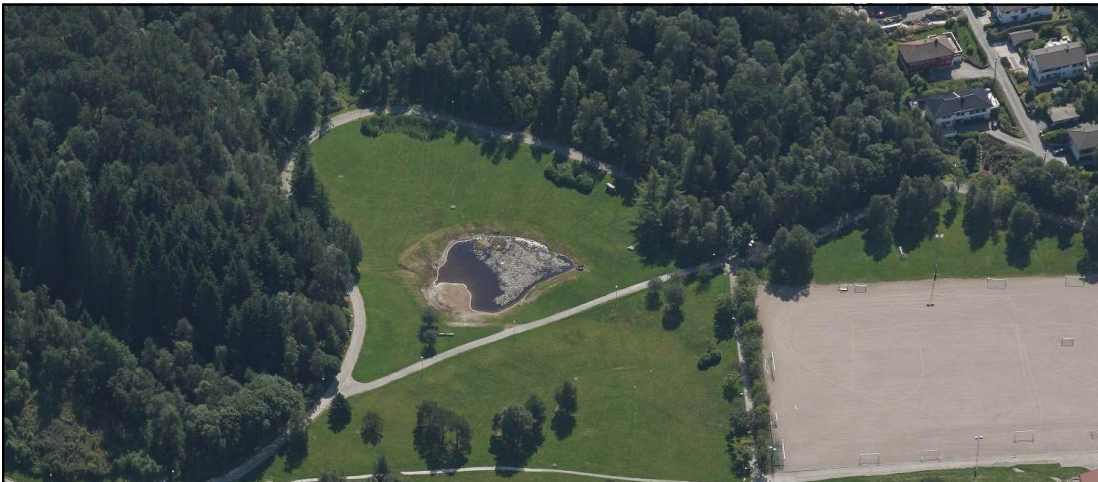
Gamle Hjortlandsvegen

Sør i planområdet går en liten strekning av Gamle Hjortlandsvegen opp til det som i dag er et lite eneboligfelt. Vegen gikk langs kanten av tidligere Sævdalsmyrene, rundt dagens Rollandspark, med Andedammen i midten. Langs parken ligger traséen på samme sted som den gamle vegen, som var forbindelsen mellom Hesthaugen og Hjortlandsdalen. Den gikk via Rolland og over Åmundsleitet i øst.

Jf. Temakart II, Ferdselsårer, s. 21.

T.v og t.h. Strekning av Gamle Hjortlandsvegen innenfor planområdet i sør.

Gamle Hjortlandsvegen slynger seg rundt Rollandsparken. Sett mot sør (blomurbex.no/bergen)

Gamle Hjortlandsvegen som g/s-veg utenfor planområdet i sør. Sævdalsmyrene lå der idrettsplassen ligger.

4.4 BEBYGGELSESSTRUKTUR

Fra 1950-tallet og utover skjedde det en begynnende utbygging med eneboliger i området nordvest for der skolen senere ble bygget. Så godt som all bebyggelse i nærmiljøet rundt skolen er etablert etter 1970.

Det skjedde en storutbygging av Rolland i tiåret mellom 1970 og 1980, med boliger, skole, idrettsanlegg og butikk. Det var i denne perioden og fram mot begynnelsen av 1990-tallet at området fikk den utforming og struktur som det har i dag.

Rundt skoleområdet i nord er det et tydelig skille i bygningstypologi på hver side av gangvegen opp mot Storåsen. Nordvest og vest for skolen, i retning mot Selegrend, er det eneboliger og innslag av tomannsboliger. I nordøst og øst er det en terrasseblokk og ellers rekkehusbebyggelse.

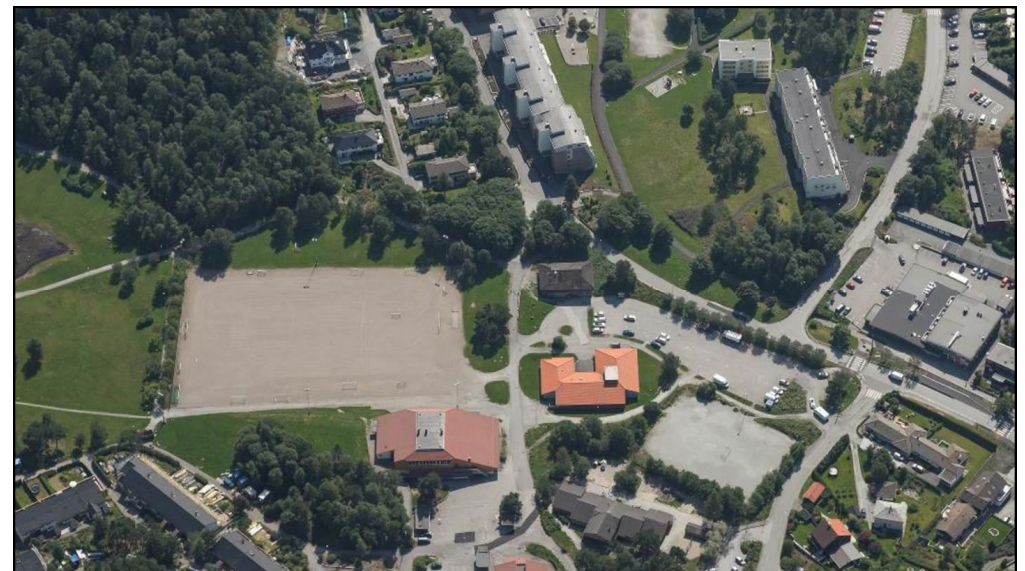
Sør for skolen ligger Rollandshallen og Rolland-Ulsetåsen barnehage nærmest, og litt lenger mot sørvest ligger Rolland helsesenter, en grusplass og parkeringsplass, samt Åsane idrettslags klubbhus. Alle de her nevnte bygg har et beslektet uttrykk og danner, sammen med Rolland skole, en helhet i de offentlige og allment brukte anleggene på Rolland. Se også kap. 4.5. I tillegg ligger det en dagligvarebutikk på motsatt side av veien inn mot området fra vest.

I sørøst ligger Rollandsparken, som følger landskapet og kantsonen av myrområdet som lå her før. Sørøst på Rolland ligger det først blokker og lenger opp i dalen rekkehus og til dels småhus langs kantene.

Jf. Temakart III, Bebyggelsesstruktur, enkeltobjekt og anlegg, s. 22.

Sett mot nord. Skolen midt i bildet nederst (blomurbex.no/bergen)

Sett mot sør. Rollandshallen midt i bildet nederst (blomurbex.no/bergen)

4.5 ENKELTOBJEKT OG ANLEGG

Rolland skole, idrettsanlegget og helsesenteret

Rolland barneskole, samt grendaskolene Storåsen og Kollåsen, ble oppført i takt med boligbyggingen i området fra siste halvdel av 1970-tallet. Barneskolen (kjerneskolene) ble oppført i 1977, og grendaskolene ble bygget litt tidligere, i 1975-76. Det var også planer om en ungdomsskole som ikke ble realisert, der Rolland-Ulsetåsen barnehage ligger i dag. Av skolene er det kjerneskolene, innenfor planområdet, som her omtales videre. Skoleanlegget, sammen med idrettshallen og helsesenteret, er tegnet av arkitektene Anna og Jostein Molden.

Kjerneskolene er tilpasset det flate landskapet på stedet, inne i et lite, nordgående dalsøkk som er åpent mot sør. Bygget er lagt mot vest i dalsøkket. På begge sider er det høyere terreng, spesielt i øst. Den har en tilpasset og menneskelig skala, med én etasje og to nivåer, og har ulike volumer med pulttak og flate tak. Klasserom, landskap og kontor etc. har pulttak, mens funksjoner som lager, sirkulasjon etc. har flate takpartier. Det er en sentral hovedinngang og ellers desentraliserte innganger med overbygg. Til anlegget hører frittliggende leskur. Skoleanlegget tilhører en retning i modernismen med fokus på menneske og natur, og er vurdert til å ha middels arkitektonisk verdi.

For intern rominndeling, konstruksjoner, materialbruk og fasader etc. vises det til kilde, jf. nedenfor.

Modellen med kjerneskolene og grendaskoler (Bogsnessmodellen, Brantenberg 1981) ble valgt for fleksibel bruk og utvikling av miljø og samhold i det nye boligområdet. Skolen, idrettsbygget og helsesenteret fikk i 1981 Det nyttige Selskaps pris for god arkitektur, som ble tildelt "god arkitektur i nybygg som spiller en rolle i bergensk arkitektur" fra 1952-1990.

Idrettshallen ligger sør for kjerneskolene, like vest for en kolle, der terrenget er mer åpent. Den ble oppført i 1980, med tilhørende idrettsbane. Det er skoleplass mellom hallen og skolen.

Helsesenteret ligger ute på flaten sørvest for hallen, og dette bygget ble oppført i 1981.

Jf. Temakart III, Bebyggelsesstruktur, enkeltobjekt og anlegg, s. 22.

Kilde: Kommunale skoler i Bergen, Kulturhistorisk rapport om skolebygg fra 1724 til 1979, Bergen kommune, Byantikvaren 2013.

Skolen og plassen sett fra sør

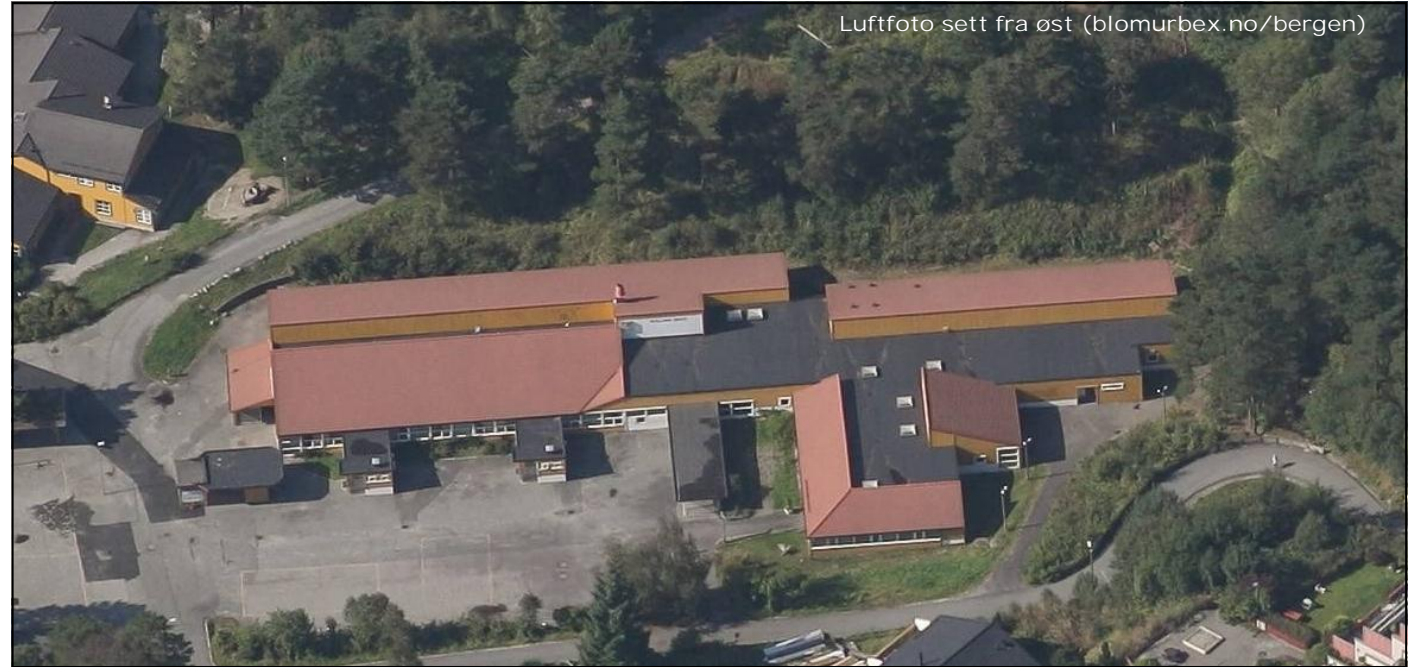

Skolen sett fra nord, langs g/s-veg

Fasade mot sør

Luftfoto sett fra øst (blomurbex.no/bergen)

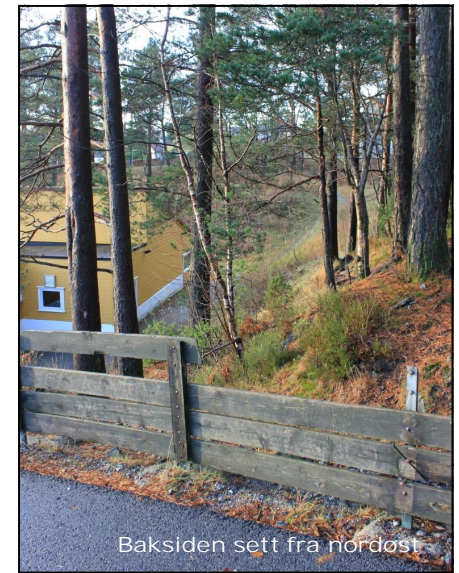
SKOLEN

Sett fra øst, langs g/s-veg

Mot baksiden, sett fra øst

Baksiden sett fra nordøst

SKOLEN

IDRETTSHALLEN

HELSESENTERET

Barnehagen og Åsane idrettslags klubbhus Jf. Temakart III, Bebyggelsesstruktur, enkeltobjekt og anlegg, s. 22.

Rolland-Ulsetåsen barnehage er oppført i 1993 like sørvest for skolen. Bygningen er symmetrisk, med et midtparti i bakkant på to etasjer og to fløyer til sidene, hver på en etasje.

Barnehagen sett fra nord

Barnehagen sett fra sør

Åsane idrettslags klubbhus er fra 1986, og ligger helt sør i planområdet mot blokkbebyggelsen. Det har underetasje i betong, og en etasje over, samt valmet tak kombinert med saltak øverst.

Klubbhuset fasade sør

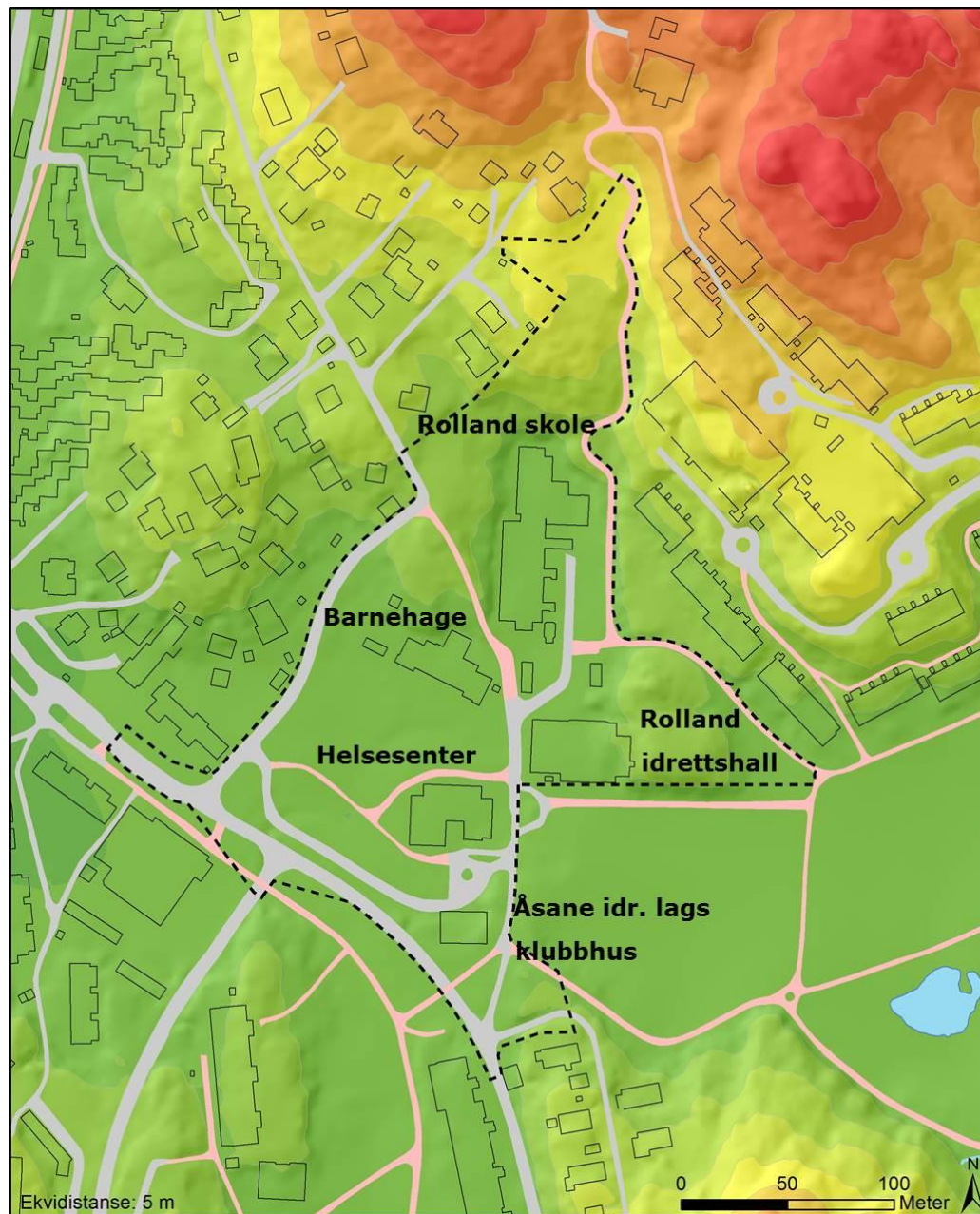

Klubbhuset sett fra nordøst

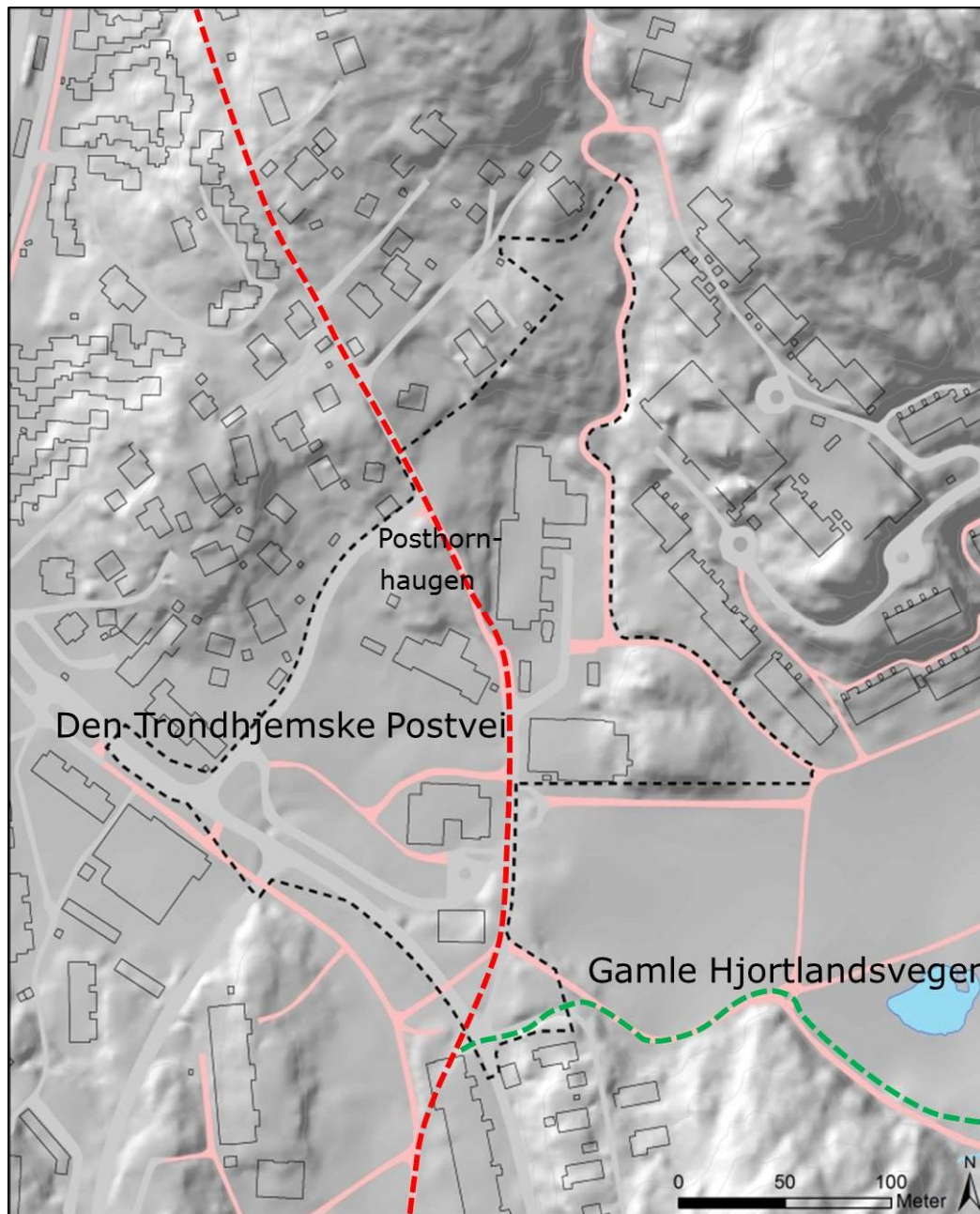
5. TEMAKART

Temakart I—Topografi

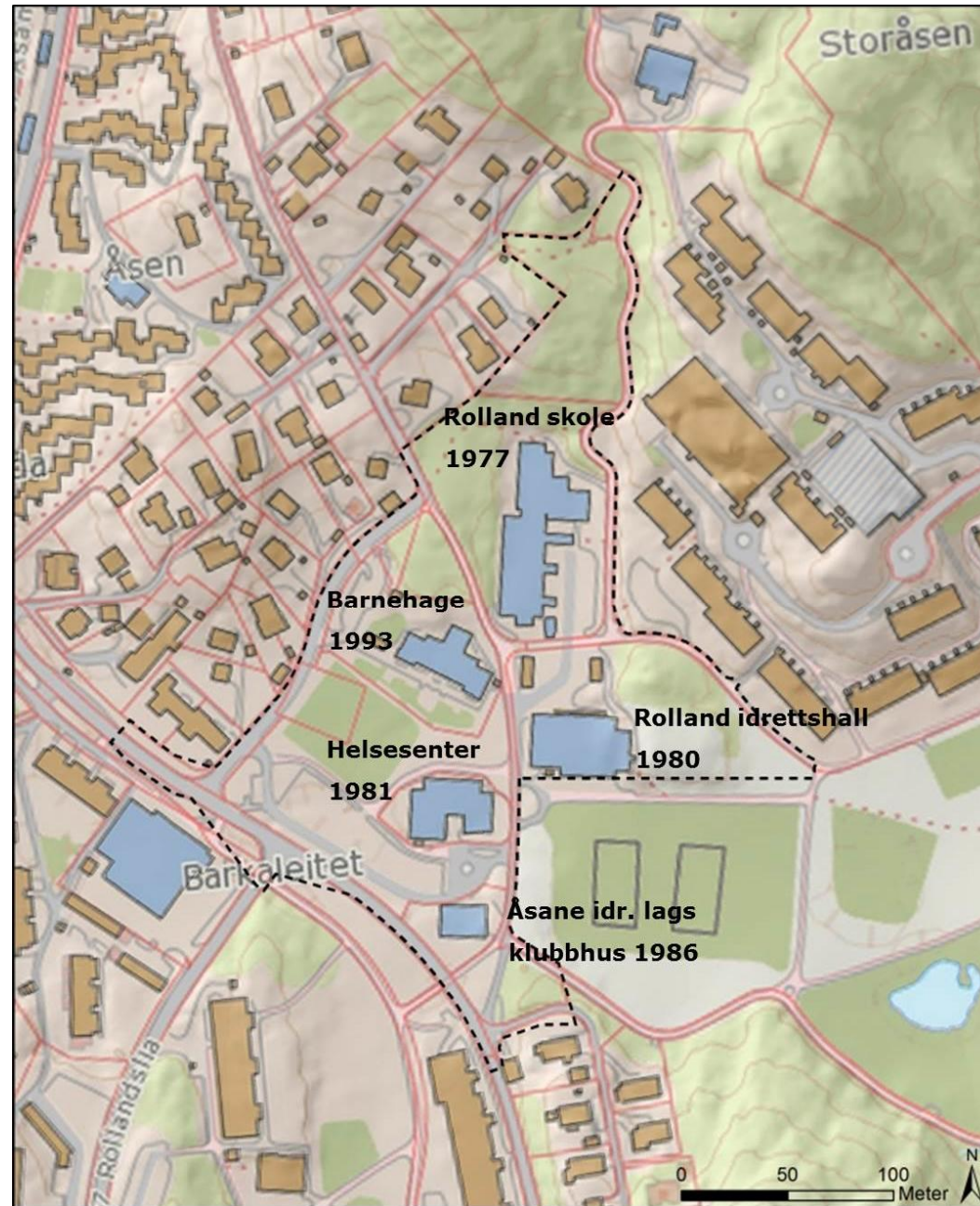

Temakart II—Ferdsselsårer

Temakart III— Bebyggelsesstruktur,
enkeltobjekt og anlegg

(Kartkilde: www.miljostatus.no)

6. KILDER

Kommunale skoler i Bergen, Kulturhistorisk rapport om skolebygg fra 1724 til 1979 (Bergen kommune, Byantikvaren 2013)

Åsane i fortid og nåtid—I (Frode Fyllingsnes, 2007))

Åsane i fortid og nåtid—III (Kenneth Bratland, 2009)

Kulturhistorisk vegbok (Hordaland fylkeskommune/Nord 4, 1993)

Åsane Historielag / Bergen Byleksikon

[www.bergen.kommune.no/aktuelt/tema/friluftslivets år 2015](http://www.bergen.kommune.no/aktuelt/tema/friluftslivets_år_2015)

www.bergenskart.no

www.blomurbex.no/bergen

www.NGU.no

www.miljostatus.no

Befaringer, med registreringer og fotodokumentasjon

Foto og illustrasjoner uten kildehenvisning er produsert av Rambøll